

Gárdos-Orosz Fruzsina – Gárdos Péter

Az Alkotmánybíróság második határozata a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseiben alkalmazott egyoldalú szerződésmódosítási jogra vonatkozó törvényi szabályozásról

A fogyasztók védelme, a hatalommegosztás és a bírói függetlenség

Hivatalos hivatkozás: 2/2015. (II. 2.) AB határozat, ABH_2015, 132.

Tárgyszavak: bírói függetlenség – egyoldalú szerződésmódosítási jog – fogyasztóvédelem – hatalommegosztás – önrendelkezési jog – tisztességtelenség

Értelmezett jogszabályhelyek: Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés, C) cikk (1) bekezdés, M) cikk, I. cikk (1) és (3) bekezdés, XV. cikk (1)–(2) bekezdés, XXVIII. cikk (1) bekezdés, 25. cikk (1)–(2) bekezdés, 26. cikk (1) bekezdés, 2014. évi XXXVIII. törvény a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről 4. § (2)–(3) bekezdés, 6–15. §

1. Előzmények
2. Az indítványok
3. A döntés érvelése
  - 3.1 A többségi álláspont
  - 3.2 Párhuzamos és különvélemények
4. Az érvelés kritikája
5. Az eset jelentősége

1. Előzmények¹

Az Országgyűlés (a továbbiakban: OGY) 2014. július 4-én fogadta el a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényt (a továbbiakban: Törvény), kihirdetve: 2014. július 18., amely 2014. július 19-én lépett hatályba. A Törvény célja – ahogy arra a Törvény preambuluma rámutatott – a Kúria 2/2014. PJE határozatából származó egyes követelmények érvényre juttatása volt.

A Törvény alapvetően két kérdést szabályozott: az árfolyamrész alkalmazását előíró szerződéses kikötés semmisségét (3. §) és az egyoldalú kamatemelést, költségemelést, díjemelést lehetővé tevő szerződésmódosítási jog tisztességtelenségének vélelmét (4. §).

A Törvény jogvesztő határidőt rögzített, amelyen belül a pénzügyi intézmények keresetet nyújthattak be a törvényi vélelem megdöntése érdekében. A perre speciális szabályok vonatkoztak, amelyek legfőbb rendelkezései az alábbiak voltak:

a) a perben az alperes a Magyar Állam [7. § (2) bek.];

b) a keresetet deviza alapú szerződések esetén a Törvény hatályba lépésétől számított 30 napon belül, a Törvény hatálya alá tartozó egyéb szerződések esetén pedig 2015. január 5–12. között kell benyújtani [8. § (1) bek.];

c) egy pénzügyi intézmény – mindkét szerződéstípus kapcsán – egy keresetlevelet nyújthat be [8. § (3) bek.];

d) a keresetlevélben kizárólag az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés tisztességtelenségének megállapítását kérheti a felperes [8. § (4) bek.];

e) a bíróság az eljárásban kizárólag azt vizsgálja, hogy a pénzügyi intézmény által tisztességesnek tartott szerződéses kikötés a 4. § (1) bekezdése szerint tisztességes-e [11. § (1) bek.];

f) a bíróság a keresetet harminc napon belül bírálja el [9. § (3) bek.];

g) a tárgyalást úgy kell kitűzni, hogy a keresetlevélnek az alperes részére való kézbesítése a tárgyalás napját legalább három nappal megelőzze [10. § (1) bek.];

h) a tárgyalást legkésőbb a keresetlevélnek a bírósághoz érkezésétől számított nyolcadik napra kell kitűzni [10. § (2) bek.];

i) bizonyítás felvételének csak olyan bizonyítékokra vonatkozóan van helye, amelyek a tárgyaláson rendelkezésre állnak, és amelyek alkalmazásuk lehetnek arra, hogy a keresetlevélben előadottakat vagy az alperes védekezését igazolják [10. § (3) bek.];

Megjegyzés [S1]: Tördeléskor a gondolatjelek helyére szóköz a sor közepére pont szóköz kerüljön.

Formázott: Betűtípus: Nem Dőlt

Formázott: Betűtípus: Dőlt

Formázott: Betűtípus: Dőlt

Formázott: Betűtípus: Dőlt

Formázott: Betűtípus: Dőlt

Formázott: Betűtípus: Dőlt

Formázott: Betűtípus: Dőlt

Formázott: Betűtípus: Dőlt

Formázott: Betűtípus: Dőlt

Formázott: Betűtípus: Dőlt

j) a tárgyalást egy alkalommal és csak akkor lehet elhalasztani – legfeljebb hét napra –, ha ez a felek által felajánlott bizonyítás lefolytatása érdekében szükséges [10. § (4) bek.].

Formázott: Betűtípus: Dőt

Az Alkotmánybíróság (a továbbiakban: AB) a 34/2014. (XI. 14.) AB határozatában (a továbbiakban: Első Devizahiteles Határozat) a Fővárosi Törvényszék Gazdasági Kollégiumáról érkezett három indítvány kapcsán vizsgálta a Törvényt. Az Alkotmánybíróság B a Törvény egésze, valamint 1. § (1)–(3) és (6)–(7) bekezdései, a 4–15. §-ai, valamint a 19. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezéseket elutasította, a bírói kezdeményezéseket egyebekben pedig visszautasította.

2. Az indítványok

A Törvénnyel szemben a Fővárosi Ítéltábla Hóbl Katalin vezette tanácsa fordult az Alkotmánybírósághoz AB-hez, indítványozva, hogy az Alkotmánybíróság AB állapítsa meg, hogy a Törvény 4. § (2)–(3) bekezdései, 6–15. §-ai az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésébe, a C) cikk (1) bekezdésébe, a XXVIII. cikk (1) bekezdésébe, valamint a 25. cikk (1) bekezdésébe és a 26. cikk (1) bekezdésébe ütköznek.²

(a) Az indítványok szerint a Törvényben szabályozott per magánjogi jogvita, amelyben – főszabályként – az igény azzal szemben érvényesíthető, aki a jog alapjául szolgáló polgári jogviszony alanya. Kivételes esetben a jogalkotó a felek önrendelkezési jogát korlátozva lehetővé teheti, hogy a per ne a magánjogi jogviszony két fele között folyjon, ilyenkor azonban szabályozni szükséges, hogy az ítélet hatálya mely jogviszonyokra terjed ki. Ez a feltétel viszont a Törvény kapcsán nem valósul meg: a Törvény kiterjesztő értelmezése esetén sem adható válasz arra a kérdésre, hogy az ítélet hatálya kire terjed ki. Ennek alátámasztásaként az indítvány hivatkozik az ügyész tisztességtelen szerződési feltételekkel kapcsolatos perbeli jogállására [a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: [rég] Ptk.) 209/B. §, a Polgári Törvénykönyv módosításáról és egysége s szövegéről szóló 1977. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1978. évi 2. tvr. (a továbbiakban: Ptk.) 5. §]. Az ügyész jogállására vonatkozó szabályok – a Törvénytől eltérően – a sikeres perlés következményét egyértelműen rendezik. „Az állam jogállásához kapcsolódó, közfeladatot ellátó és az annak gyakorlására alkotmányos eszközökkel felhatalmazott szervezet szabályozásának mellőzése és az állam perbeli jogállásával védendő jogok alanyainak, valamint a jogszerzés hatályának szabályozatlansága a bíróság érdemi döntésének személyi és tárgyi hatályát együttesen és egyenként is kétségessé teszik, ami súlyosan sérti a jogállamiságból fakadó jogbiztonság alkotmányos elvét [+Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés]+.” (Indítvány 6. o.)³

Formázott: Betűtípus: Dőt

(b) Az indítvány rámutat, hogy a Törvény összemosza az állam magánjogi és közjogi jogalanyiságát. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: [új] Ptk.) 3:405. §-a az államot csupán a magánjogi jogviszonyok tekintetében ruhazza fel jogalanyisággal. A Törvény alapján folyó eljárásokban azonban az állam nem magánjogi jogalanyként, hanem közrendvédelmi funkciójában vesz részt. E jogviszonyok tekintetében azonban hiányzik az állam eljárásának törvényes felhatalmazása. A „bírók előtti eljárásban egységesen fellépő és nem egy meghatározott közfeladatot teljesítő állam szerepvállalása a Tv. 7. § (2) bekezdése a hatalommegosztás elvét súlyosan sérti [+Alaptörvény C) cikk (1) bekezdés]+, mert az állam a közhatalom megosztása szerinti feladatkörében más jogalanyokkal szemben kizárólag szervezeti útján létesíthet jogviszonyt.” (Indítvány 5. o.)⁴

Megjegyzés [S2]: az indítvány és később az indokolás oldal- vagy bekezdésszámaira való hivatkozásokat kerüljenek fel zárójelben a szövegtörzsbe

Formázott: Betűtípus: Dőt

(c) Az indítvány – az Alkotmánybíróság AB korábbi joggyakorlatát felhívva – kifejti, hogy az ítélt dolog jogintézménye, amely biztosítja, hogy az azonos tényalaplóból származó ugyanazon jogot a felek többé ne tephessék vitássá, a jogbiztonság elvén keresztül alkotmányos védelemben részesül. E védelem a döntés tartalmi helyességétől függetlenül áll be. Ezen követelményre tekintettel nem állapítható meg, hogy az ítélet hatálya kiterjed-e a már korábban jogerősen elbírált ügyekre, így a Törvénynek „a bírósági eljárásra vonatkozó valamennyi szabálya (6. §-a, és 7. §-tól a 15. §-ig) sérti a jogállamiságból fakadó jogbiztonság alkotmányos elvét [+Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés]+.” (Indítvány 10. o.)⁵

Formázott: Betűtípus: Dőt

(d) Az indítvány szerint a Törvény a tisztességtelenség vizsgálata során kizárólag a Törvény 4. § (1) bekezdésében rögzített hét elv vizsgálatát teszi lehetővé. Ez eltér a korábbi szabályozástól, mivel a [rég] Ptk. 209. § (2) bekezdése és az [új] Ptk. 6:102. § (2) bekezdése széles körű mérlegelési lehetőséget biztosított a tisztességtelenség vizsgálata során a bíróság számára. „A bírák (...) a jogi norma etikai előírását magában foglaló tartalmát értelmezték, és ennek az értelmezési tevékenységnek az eredményeként vetítették azta jogvita alapjául szolgáló tényállásra. Érdemi döntésüket a jogszabály értelmezésével és a tények értékelésével kialakult meggyőződésük határozta meg, és ez az ítélezési tevékenység valósítja meg a bírák jogalkalmazói függetlenségének monopóliumát.” (Indítvány 11. o.)⁶

Formázott: Betűtípus: Dőt

Az indítvány szerint a Törvény szabályozása „a jogállamban működő igazságszolgáltatás mint önálló hatalmi ág hatáskörébe tartozó polgári peres eljárás útján védett alanyi jogok fennállásába vetett bizalmat a jogerő áttörése olyan mértékben megrendíti, amelynek következtében a Tv. 4. § (2) és (3) bekezdései súlyosan sértik a jogállamiságból fakadó jogbiztonság alkotmányos elvét [+Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés]+, a jogszabály értelmezésére egyedül felhatalmazással rendelkező bíróságok függetlenségét [+Alaptörvény 26. cikk

(1) bekezdés¹³, és a törvényalkotásnak a bírósági döntések végleges hatályába történő beavatkozása pedig a hatalommegosztás elvét¹⁴ Alaptörvény C) cikk (1) bekezdés¹⁵.” (Indítvány 12. o.)¹⁶

(e) Végül az indítvány kifejti, hogy a kereset elbírálása szakértő perbevonását teheti szükségessé. Ennek oka, hogy a Törvény 4. § (1) bekezdés d) pontja annak vizsgálatát teszi szükségessé, hogy az ok-listában meghatározott körülmények ténylegesen nem, vagy nem a körülmények változásának mértékében hatnak-e a kamatra, a költségre, illetve a díjra. „Annak megítélése, hogy a kikötésben megfogalmazott körülmény a kamatra, költségre, díjra ténylegesen és arányaiban milyen hatást fejt ki, – a feltétel tartalmától függően – olyan különleges közgazdasági és pénzügyi szakismeretet igényelhet, amellyel a bíróság nem rendelkezik.” (Indítvány 13. o.)¹⁷ A Törvény eljárási szabályai azonban nem teszik lehetővé szakértő igénybevételét. Mindez – figyelemmel a Törvény további, az eljárási határidőre, a tárgyalás elkülönítésének és a részítelet hozatalának kizártságára vonatkozó szabályaira is – „a bíróságnak a döntés helyességét megerősítő meggyőződését jelentősen gyengítheti, és ezáltal ítélezési feladatát a Pp. szabályainak megfelelően elvégezni nem tudja.” (Indítvány 16. o.)¹⁸ Az indítvány szerint összességében a Törvény által kialakított eljárás megfosztja a bírót attól, hogy belső meggyőződésére épülő ítéletet hozzon, ezért a szabályozás „összeegyeztethetetlen a bírói függetlenség alkotmányos elvével¹⁹ Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdés²⁰, ugyanakkor a félnek a polgári perben biztosított rendelkezési jogát korlátozva a Tv.-nek a bírósági eljárásra vonatkozó 7–15. §-ai sértik a tisztességes eljáráshoz való alkotmányos alapjogot²¹ Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés²² is. [f...-]A) Tv.-nek a bírósági eljárásra vonatkozó rendelkezései (6. §, valamint a 7. §-tól a 15. §-ig) a bírói függetlenség sérelmével együtt és azzal összefüggésben, ezekből az okokból is sértik a hatalommegosztás alkotmányos elvét²³ Alaptörvény C) cikk (1) bekezdés, 25. cikk (2) bekezdés a) pont, 26. cikk (1) bekezdés²⁴.” (Indítvány 17–18. o.)²⁵

Az ügy előadó bírója Lenkovics Barnabás volt, párhuzamos véleményt csatolt Czine Agnes és Sulyok Tamás, különvéleményt pedig Kiss László, Lévy Miklós, Paczolay Péter és Pokol Béla.

Formázott: Betűtípus: Dőt

Formázott: Betűtípus: Dőt

3. A döntés érvelése

3.1 A többségi álláspont

(I) Az Alkotmánybíróság^{AB} az ítéletek *erga omnes* hatályával kapcsolatos, a Törvény 6. §-át érintő indítványt visszautasította, mivel az az Első Devizahiteles Határozatra tekintettel ítélt dolognak minősül.

(II) A Törvény 7. § (2) bekezdésével kapcsolatos indítvány tekintetében az Alkotmánybíróság^{AB} – azt követően, hogy felhívta a hatalommegosztással kapcsolatban rendszerint hivatkozott korábbi határozatait (Indokolás [19]–[21])²⁶ – rámutatott, hogy az [új] Ptk. 3:405. § (1) bekezdése biztosítja az állam jogalanyiságát, így az állam a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 48. §-a alapján perbeli jogképességgel rendelkezik. A perbeli jogképesség azonban önmagában még nem alapozza meg a perbeli legitimitációt, amely általában anyagi jogi kérdés. Kivételesen azonban törvény határozhatja meg, hogy ki lehet fél a perben, a Törvény ezzel a megoldással élt. Az Alkotmánybíróság^{AB} e megoldás indokoltsága tekintetében visszautalt az Első Devizahiteles Határozatnak az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdésével kapcsolatos okfejtésére. Az Alkotmánybíróság^{AB} hangsúlyozta továbbá, hogy a Törvény megoldása nem idegen a perjog szabályozásától, hiszen a Pp. maga is szabályoz olyan eseteket, amikor a pert az ügyész jogosult megindítani, illetve, amikor a per ügygondnok ellen indítható. Az állam „perbeli legitimitációja azonban kivételesen olyan esetekben is megállapítható, amikor az állam – törvény rendelkezése alapján – nem az érintett vagyoni viszonyok alanyaként jár el a perben. Ilyen esetekben funkcióját tekintve ugyanúgy vélhetően védendő magánérdekek érvényesítője, mint az ügyész egyes esetekben.” (Indokolás [30])²⁷

(III) A határozat ugyanakkor elismeri, hogy az állam magánjogi és közjogi minősége a jelen esetben keveredik, hiszen az állam „tisztán magánjogi igények érvényesítésében működik közre a felek egyenlőségén és mellérendeltségén alapuló polgári peres eljárásban, ugyanakkor mindezt közfeladatként, a közjó érdekében, a közérdek védelmében is teszi.” (Indokolás [31])²⁸ E beavatkozás indoka az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdésének megfelelően a gyengébb fél pozíciójának kiegyensúlyozása. Ennek alátámasztásaként hivatkozik a határozat a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Fogyvédtv.) 39. §-ára, amely a fogyasztók széles körét érintő vagy jelentős hátrányt okozó tevékenység esetén meghatározott szervezetek számára biztosítja a fellépés lehetőségét meghatározott szervezetek számára.

(IV) Az állam perbeli szerepével kapcsolatban a határozat az alábbiakra mutat rá: „Az állam ugyanis a pénzügyi intézmények által alkalmazott szerződési feltételek tisztességtelensége vélelmének megdöntésére irányuló eljárásban a gyengébb felek érdekeinek érvényesítőjeként, az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdésével összhangban született Tv. végrehajtása céljából vesz részt. Tevékenysége – ahogy más eljárásokban az ügyészé, vagy a Gazdasági Versenyhivatalé – a végrehajtó hatalom gyakorlása körébe tartozó – lényegileg perbeli – cselekményekre korlátozódik. Ebben a tekintetben tehát a törvényhozótól elválik a jogi személy Magyar Állam mint a perben alperes (a fogyasztók jogainak érvényesítője), amely a jelen esetben nem az egyik hatalmi ágat jeleníti meg, hanem magánjogi jogalanyként segíti elő a perek mihamarabbi befejezését. A jogalkotó önmagában

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

azzal, hogy az államot a per alpereseként nevesíti, nem preferálja mint peres felet, hanem csupán a fogyasztók érdekeit védő speciális eljárási szabályokat vezet be.” (Indokolás [38]).⁴⁴

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(V) Az **Alkotmánybíróság** AB azzal kapcsolatban sem osztotta az indítványozó okfejtését, hogy a Törvény alapján értelmezéssel sem határozható meg, hogy az ítélet hatálya kire terjed ki. A határozat szerint „a keresetet jogerősen elutasító ítélet hatálya a perben felperesként részt vevő pénzügyi intézmény valamennyi olyan fogyasztónak minősülő szerződéses partnerére kiterjed, akinek a pénzügyi intézménnyel a Tv. szerinti időtartamban kötött szerződése tartalmazza, illetve tartalmazta a semmis kikötést.” (Indokolás [46]).⁴⁵ Ezzel szemben, a pénzügyi intézmény pernyerése esetén „a törvényi vélelem megdől, a kikötés érvényes, ebből az érintett felekre továbbra is jogok és kötelezettségek származnak. Az ítélet jogerejének az alanyi hatálya, az anyagi jogerő tehát mind a keresetnek helyt adó döntés, mind pedig a kereset elutasítása esetén is ugyanazokra a személyekre terjed ki.” (Indokolás [47]).⁴⁶ Ezen okfejtés alátámasztásaként hivatkozik a határozat a [rég] Ptk. 209/B. § szerinti közérdekű perekre, rámutatva, hogy a vizsgált perek is lényegüket tekintve „inverz” közérdekű perek.

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(V) A jogerő feltörésével kapcsolatban az **Alkotmánybíróság** AB rámutatott arra, hogy a lezárt jogviszonyok megváltoztathatatlanságának követelménye nem abszolút (lásd pl. a perújítás intézményét), azonban lezárt jogviszonyokat jogszabállyal vagy jogszabály hatályon kívül helyezésével csak akkor lehet alkotmányosan megváltoztatni, „ha azt a jogbiztonsággal konkuráló más alkotmányos elv elkerülhetetlenné teszi és ezzel nem okoz céljához képest aránytalan sérelmet.” (Indokolás [57]).⁴⁷ Példaként hivatkozik a határozat a jogerősen lezárt büntetőeljárások elítelt javára történő felülvizsgálatára. Az **Alkotmánybíróság** AB – felidézve azt az Első Devizahiteles Határozatban kifejtett álláspontot, amely szerint az adósok gazdaságilag és szociálisan ellehetetlenültek, a probléma a nemzetgazdaságot is érintő ösztársadalmi problémává vált – arra mutatott rá, hogy a kialakult helyzet következtében a fogyasztók a cselekvési autonómiájukat, önrendelkezési szabadságukat kiüresítő gazdasági szükséghelyzetbe kerültek, amely az emberi méltóságukat sérti. „Márpedig az emberi méltóság sérthetetlen (Alaptörvény II. cikk), védelme az állam elsőrendű kötelessége [Alaptörvény I. cikk (1) bekezdés]. Ennek a sérelmes helyzetnek a megoldása érdekében döntött úgy a törvényhozó, hogy kivételesen, szűk körben, az Alaptörvény I. és II. cikkét az M) kikkel együttesen értelmezve, a jogegységi határozatban foglaltakat szem előtt tartva a már egyszer elbírált jogviszonyokat mintegy újraértékeli. A törvényhozó ezen alaptörvény-konform megoldásával lényegesen kisebb érdeksérelmet okozott (az egyébként vélelmezett tisztességtelen kikötést alkalmazó) pénzügyi intézményeknek, mint a pereszes adósoknak okozott volna azzal, ha a Tv.-i megoldásból történő kirekesztéssel az elszámolásból kimaradtak volna.” (Indokolás [64]).⁴⁸ A határozat e körben rámutat továbbá arra is, hogy „a tisztességtelenség minősített kikötések már a szerződések létrejöttkor semmisesek voltak, azokhoz joghatás nem fűződhett volna, a jogerő feltörése kivételesen az *in integrum restitutio* során is szükségesnek minősült. Az adósok jogbiztonságba vetett bizalmát ugyanis éppen az rendítette volna meg, ha a tisztességtelenség – akár a jogerőre hivatkozással – következmények nélkül maradt volna.” (Indokolás [65]).⁴⁹

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(VI) Az indítvány azzal összefüggésben hivatkozott a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmére, hogy az eljárásban a Törvényben rögzített határidőkre tekintettel kizárt szakértő igénybevétele, noha a ténylegesség és arányosság elve [Törvény 4. § (1) bek. ~~ezdés~~ d) pont] különleges közgazdasági és pénzügyi szakismeretet igényelhet. Az **Alkotmánybíróság** AB ezzel kapcsolatban rámutatott arra, hogy a Törvény semmilyen bizonyítási eszközt nem zár ki, a szabályozást e körben az indokolja, hogy „az állam – mind a szabályozás kialakításakor, mind pedig a konkrét perekben alperesi pozícióban eljárva – alapvetően fogyasztóvédelmi funkciót lát el.” (Indokolás [73]).²⁹ Az **Alkotmánybíróság** AB hangsúlyozta továbbá, hogy „[a] Tv. 4. § (1) bekezdésében foglalt feltételek teljesülésének lényegi eleme éppen az, hogy az átlagfogyasztó megérthette-e a kikötéseket és tisztában volt-e a szerződési kikötésekben rejlő kockázatokkal.” (Indokolás [73]).²⁴ Végül pedig az **Alkotmánybíróság** megjegyzi – az AB, hogy a Törvény semmilyen szankciót nem fűz ahhoz, ha a bíróság bizonyítás felvétele érdekében túllépi az ügyintézési határidőt.

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 12 pt

3.2 Párhuzamos indokolások és különvélemények

(P1-I) Czine Ágnes különvéleményében a hatalommegosztás és a jogerő kérdésében egészíti ki a többségi határozat indokolását. A hatalommegosztással kapcsolatban a különvélemény abból indul ki, hogy a polgári eljárásjogban nem a materiális, hanem a processuális fél fogalom érvényesül, azaz a perben olyan személy is fél lehet, aki a perbeli jogviszonynak nem alanya. Erre tekintettel az indítvány elbírálása során ~~nem az bír relevanciával~~ ~~nincs relevanciája annak~~, hogy az állam rendelkezik-e perbeli jogképességgel, hanem az, hogy az állam féli minősége folytán sérül-e a hatalommegosztás elve. Erre azonban a különvélemény nemleges választ ad arra tekintettel, hogy az állam közjogi minőségében a perben nincs jelen, az állam e minőségében csak a jogalkotásban, a vélelem felállításában és az eljárás kialakításában jelent meg. Annak nincs alkotmányjogi relevanciája, hogy a perben az állam vagy valamely állami szerv vesz-e részt.

(P1-II) A jogerő áttörésével kapcsolatban a különvélemény abból indul ki, hogy „a lezárt jogviszonyokba való beavatkozás csak akkor megengedhető, »ha azt a jogbiztonsággal konkuráló más alkotmányos elv

elkerülhetlenné teszi, és ezzel nem okoz céljához képest aránytalan sérelmet» [11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 82.]” (Indokolás [89]).²² Felidézi továbbá a különvélemény, hogy „egy jogviszony igazságtalan eredménye önmagában nem érv a jogbiztonsággal szemben.” (Indokolás [94]).²³ A jelen esetben azonban olyan kivételes indok áll fenn, amely a jogbiztonság követelményével szemben is indokoltá teszi a jogerő áttörését. „A jogerő feltétlen védelme ugyanis azt eredményezné, hogy azok az adósok, akik korábban pert indítottak – és e perben részben, vagy egészen elvesztesek lettek – kikerültek volna a Tv. hatálya alól. Ez pedig az azonos jogi helyzetben lévő adósok között olyan megkülönböztetést eredményezett volna, amely sérti az általános egyenlőségi szabályt [Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdés].” (Indokolás [98]).²⁴

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(P2-I) Sulyok Tamás különvéleményében azt fejté ki, hogy a többségi határozat szükségtelenül vizsgálja, hogy alkotmányosan indokolható-e a jogerő feltörése, mivel a Törvényhez ilyen joghatás nem fűződik. A Pp. 229. § (1) bekezdése szerint az anyagi jogerő három konjunktív feltétele a tényalap, az érvényesített jog és a felek azonossága. A jelen esetben azonban ezek közül egyik sem teljesül:

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(a) a tényalap eltérősége abból fakad, hogy a tényalap alapján folyó eljárások tárgya a tisztességtelenségi vélelem megdöntése, így a tényalaphoz a vélelem szempontjából releváns tények tartoznak, míg a korábbi perek tárgya és így a tényalap is szükségszerűen eltérő volt;

Formázott: Betűtípus: Dólt

(b) a jelen perben jog érvényesítésére nem kerül sor, a bíróság csupán egyes szerződési feltételek tisztességtelenségét állapíthatja meg, míg korábban a megállapítási mellett marasztalási kereset is előterjeszhető volt;

Formázott: Betűtípus: Dólt

(c) végül pedig a felek sem azonosak, hiszen a korábbi perekben az adós és a hitelező vagy ezek jogutódja állt perben, a jelen esetben pedig az egyik fél a Magyar Állam.

Formázott: Betűtípus: Dólt

Sulyok álláspontja szerint a jelen esetben „legfeljebb a jogerős ítéletek párhuzamosságáról lehet szó; az említett jogerős ítéletek között esetleg felmerülő vélt vagy valós tartalmi ellentét véleményem szerint nem a jogerő feltörésének²² a problémáját veti fel.” (Indokolás [104]).²⁵

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(K1-I) Kiss László az Első Devizahiteles Határozathoz fűzött különvéleményét fenntartotta. A jelen határozathoz fűzött különvéleményében a jogállamiság és a hatalommegosztás elvét, valamint a jogerőt és a jogbiztonság kérdését vizsgálta.

(K1-II) Kiss a hatalommegosztás kapcsán felidézi az Alkotmánybíróság AB korábbi jogértelmezését. E szerint „a hatalommegosztás elve [...] nem pusztán annyit jelent, hogy az egyik hatalmi ág nem vonhatja el a másik jogosítványait, hanem azt is jelenti, hogy a demokratikus jogállamban korlátlan és korlátozhatatlan hatalom nincs, s ennek érdekében bizonyos hatalmi ágak szükségszerűen korlátozzák más hatalmi ágak jogosítványait.” [28/1995. (V. 19.) AB határozat].²⁶ „Az államhatalmi ágak elválasztása az alkotmánybírói gyakorlatban a magyar államszervezet egyik legfontosabb szervezeti és működési alapelve” [42/2005. (XI. 14.) AB határozat]²⁷, amelynek átalakítása „a demokratikus jogállam súlyos sérüléséhez vezet.” [61/2011. (VII. 13.) AB határozat].²⁸ –A különvélemény szerint, noha az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdése immár kifejezett normával rögzíti a hatalommegosztás elvét, az elvet a jogalkotó kiüresítette, annak gyakorlati érvényesülését nem biztosítja (Indokolás [135]).²⁹ A különvélemény konklúziója szerint „[a] most elbírált ügyben megfogalmazott, törvényhozó hatalmat preferáló indokok (»a fogyasztók jogainak védelme«³⁰) szervesen illeszkedik ahhoz a közel két éve kialakult gyakorlathoz, amely szerint az Alkotmánybíróság megfelelő alkotmányjogi indok nélkül, nem bizonyított közérdekű célra hivatkozással is megalapozhatónak látja a törvényhozó hatalom szupremáciáját.” (Indokolás [143]).³⁰ „[M]ég kétharmados többséggel legitimált Országgyűlés sem folytathat az alapjogok érvényesülését figyelmen kívül hagyó diszkrecionális jogalkotási (törvényalkotási) gyakorlatot. Olyat mindenesetre semmiképpen sem, amelynek eredményeként törvényben tételezett politikai célkitűzések és érdekek felülírhatnák az Alaptörvényben is tételezett alkotmányos alapjogok védelmét és érvényesülését. [...]» Ügy gondolom, az ilyen és ehhez hasonló felhatalmazások (s ide tartozik a most elbírált ügyben hivatkozási alapként szolgáló »a fogyasztók érdekeinek a védelme«³¹ is), alkotmányjogi megkötöttségek nélküli szabad átjárhatóságot biztosítanak a törvényhozó hatalom számára a különböző hatalmi ágak között. Ezáltal pedig tényleg illúzióvá válik az az elvárás, hogy a magyar parlamentáris demokrácia, az alkotmányos intézményrendszer a fékek és egyensúlyok rendszerén épüljön fel.” (Indokolás [145]–[146]).³¹

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(K1-III) Tévesnek tartja a különvélemény a többségi határozat jogerővel kapcsolatos álláspontját is. A különvélemény okfejtése szerint egyrészt a határozat e körben érdemét tekintve a rendes bíróság hatáskörébe tartozó kérdésben foglal állást, amikor az eredeti állapot helyreállítása érdekében tekinti szükségesnek a jogerő áttörését. E körben a különvélemény rámutat a különvélemény-arra, hogy az *in integrum restitutio* számos esetben fogalmilag kizárt, így az a jogerő áttörését biztosan nem szolgálhatja- (Indokolás [150]).³² Elvi szempontból is tévesnek tartja azonban a különvélemény a többségi határozat okfejtését, mivel az az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése alapján alkalmazandó szükségességi – arányossági teszt helyett „– közelebről meg nem határozott – anyagi igazságossági érvek mentén igazolja a jogerő áttörését.” (Indokolás [149]).³³

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(K1-IV) A különvélemény ezen túl számos további, részletesen ki nem fejtett ellenvetést fogalmaz meg a többségi határozattal szemben:

(a) nem világos, hogy az állam mint jogi személy abszolút jogképességének az elismerésével az Alkotmánybíróság AB elismerte-e a jogalkotó jogalkotással okozott kárért való felelősségét. (Indokolás [109]–[110]).³⁴

Formázott: Betűtípus: Dóit

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(b) az állam és az ügyész mások helyetti igényérvényesítésének azonossága alkotmányjogi érvekkel nem támasztható alá, különösen arra tekintettel, hogy a konkrét perekben is az állam képviselőjében annak perbeli képviselőre jogosult szerve jár el. (Indokolás [111]–[113]).³⁵

Formázott: Betűtípus: Dóit

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(c) „az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdése nem egyéb, mint államcél, amely – az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése alapján – nem elegendő ahhoz, hogy arra tekintettel és rá való hivatkozással alaptörvényben biztosított alapjogok teljes elvonására vagy korlátozására kerülhessen sor.” (Indokolás [114]–[122]).³⁶

Formázott: Betűtípus: Dóit

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(d) „az állam igenis a hatalmával visszaélve teremtett olyan helyzetet, amelyben az ellenérdekű fél (jelen esetben a hitel nyújtó pénzüzetek) kifejezetten hátrányosabb pozícióba kerültek.” (Indokolás [123]).³⁷

Formázott: Betűtípus: Dóit

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(K2-I) Lévay Miklós különvéleménye – amelyhez Paczolay Péter csatlakozott – nem értett egyet az indítvány elutasításával. A különvélemény szerint az Alkotmánybíróságnak meg kellett volna állapítania a Törvény 4. § (2)–(3) bekezdése, valamint 7–15. §-ai alaptörvény-ellenességét. Lévay Miklós fenntartotta az Első Devizahiteles Határozathoz fűzött különvéleményében foglaltakat, vagyis azt, hogy a Törvény az egyes ügyekben eljáró bírák számára nem biztosítja a függetlenségük kiteljesítéséhez szükséges eszköztárat, amely a tisztességes eljárás követelményének sérelmét okozza. A különvélemény felidézte, hogy „nem formális értelemben kell megítélni és értelmezni a bírói törvényi alávetettségét, hanem éppen azt kell vizsgálni – és ez az Alkotmánybíróság feladata – hogy az adott törvény egyes rendelkezései vagy az ilyen rendelkezések összessége megakadályozza-e a bírót abban, hogy az elé kerülő jogvitát megalapozottan tudja eldönteni.” (Indokolás [159]).³⁸

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(K2-II) A különvélemény szerint a Törvény sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot, mivel a kialakított eljárási szabályokra tekintettel a feleknek nincs ésszerű lehetőségük jogi álláspontjuk és az azokat alátámasztó bizonyítékok előadására. A különvélemény hivatkozott továbbá arra, hogy a Törvény elzárja a feleket a hatékony bizonyítási eszközök igénybevételétől. E körben a különvélemény élesen mutatott rá a különvélemény – a szakértői bizonyítás ellehetetlenítésére. Az állam fogyasztóvédelmi funkciójának érvényesülése álláspontja szerint továbbá a tisztességes eljáráshoz való jog korlátozását sem támaszthatja alá. (Indokolás [161]).³⁹

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(K3-I) Pokol Béla különvéleményében kifejti, hogy a többségi határozat „nagy jelentőségű alaptörvénykiegészítést jelent”, mivel a 8/1990. (IV. 23.) AB határozat által létrehozott „anyagjog” Alaptörvénybe ütköző módon további alapjogok jövőbeli megteremtésének lehetőségét biztosítaná az Alkotmánybíróság AB számára. (Indokolás [164]–[166]).⁴⁰

Formázott: Betűtípus: 10 pt

(K3-II) A különvélemény ezen túlmenően rögzíti, hogy az Alkotmánybíróság tévesen ismétli meg azt az elsőként a 38/1993. (VI. 1.) AB határozatban megjelent álláspontot, amely szerint az Országgyűlés a hatalommegosztásnak alárendelt hatalmi ág. Ez az érvelés ugyanis figyelmen kívül hagyja az Országgyűlés kettős jogállását. A hatalommegosztásra vonatkozó okfejtés helytálló az Országgyűlésre mint törvényhozó hatalmi ágra. Azonban az Országgyűlés mint alkotmányozó hatalom „a magyar állami szuverenitás megtestesülése, és ebben a minőségében szuverén módon ő határozza meg a hatalom szerkezetét” (Indokolás [167]).⁴¹ Ebből következően az alkotmányozó hatalom nincs alárendelve a hatalommegosztás elvének.

Formázott: Betűtípus: 10 pt

4. A rendelkező rész és a ratio decidendi

A határozat rendelkező részében az Alkotmánybíróság a Törvény 4. § (2)–(3) bekezdései, 7–15. §-ai alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezéseket elutasította, a Törvény 6. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezéseket pedig visszautasította.

A határozat indokolása szerint a Magyar Állam alperesi pozíciójával nem sérül a hatalommegosztás elve, mivel az állam perbeli jogképességgel bíró jogi személy, amelynek a perbeli legitimációja kivételesen olyankor is fennáll, amikor – például az ügyészhez hasonlóan – a perben nem az érintett vagyoni viszonyok alanyaként jár el a perben. Fellépését a jelen esetben a közjogi tette szükségessé, az állam perbeli pozíciója összhangban áll az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdésével. Az Alkotmánybíróság AB e körben arra is rámutatott, hogy az állam nem mint törvényhozó vesz részt a perben, a szabályozás az államot nem hozza előnyösebb helyzetbe.

Az Alkotmánybíróság AB szerint értelmezéssel egyértelműen megállapítható, hogy kire terjed ki a jogerős ítélet hatálya. Ezek a perben felperesként részt vevő pénzügyi intézmény azon fogyasztónak minősülő szerződéses partnerei, akiknek a pénzügyi intézménnyel a Törvényben meghatározott időtartamban kötött szerződése tartalmazza, illetve tartalmazta a per tárgyát képező kikötést.

A határozat szerint a Törvény a lezárt jogviszonyok megváltoztathatatlanságának követelményét sem sérti. Ennek oka, hogy a már elbírált jogviszonyok újraértékelését az Alaptörvény I–II. és M) cikke teszi szükségessé. Az Alkotmánybíróság az AB az alapjog-korlátozást az AB az eljárási célhoz szükségesnek és azzal arányosnak tartotta.

Végül pedig a határozat a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét sem látta megállapíthatónak, elsődlegesen arra tekintettel, hogy a Törvény semmilyen bizonyítási eszköz alkalmazását nem zárja ki, így tévesen állítja az indítvány, hogy szakértő igénybevitelére a perben nincs lehetőség.

5. Az érvelés kritikája

Ad (I)- A határozat pontatlan, amikor azt állítja, hogy az Első Devizahiteles Határozatra tekintettel az ítélet *erga omnes* hatálya ítelt dolognak minősül. Kétségtelen, hogy az *erga omnes* kifejezés az Első Devizahiteles Határozat [128] pontjában előfordul. Az Első Devizahiteles Határozat ezen pontja azonban azt vizsgálja, hogy a jogbiztonság követelményét sérti-e, „hogy az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő kikötések tisztességtelenségének vélelmét kizárólag a Tv. 6. §-a szerinti per megindítása során lehet megdönteni, erre más polgári jogvitában nincs mód.” (Első Devizahiteles Határozat Indokolás [127]).⁴² A jelen határozat alapjául szolgáló indítvány e tekintetben eltért a korábbi indítványtól. Az indítvány azt állította, hogy a Törvényből nem vezethető le, hogy az ítélet jogereje kik között létrejött mely jogviszonyokra terjed ki. Ezt a kérdést az Első Devizahiteles Határozat nem vizsgálta, csupán arról rendelkezett, hogy alkotmányos az, hogy az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő kikötések tisztességtelenségének vélelmét kizárólag a Tv. 6. §-a szerinti per megindítása során lehet megdönteni, erre más polgári jogvitában nincs mód.

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Ad (II)- A határozat az állam perbeli pozíciója tekintetében sem osztja az indítvány okfejtését. Ezzel kapcsolatban a határozat érvelése azon alapul, hogy az állam a Törvény alapján az ügyészhez hasonló pozícióban jár el. Ez az okfejtés azonban további alátámasztást igényelt volna. Ennek nem csupán az az oka, hogy az ügyészre vonatkozó szabályozás világosan rögzíti, hogy az ügyész magánjogi jogviszonyokban milyen feltételek mellett avatkozhat bele a mellérendelt felek jogviszonyába, hanem az is, hogy az ügyész fellépésének jogkövetkezmenyei is világosan rögzítettek. Míg a Törvény 7. § (2) bekezdése pusztán annyit rögzít, hogy a perben az alperes a Magyar Állam, a tisztességtelen szerződési feltételekkel szembeni fellépés kapcsán a [rég] Ptk. 209/B. § (1) bekezdése nem csupán azt rögzíti, hogy az ügyész jogosult kérni a bíróságtól az általános szerződési feltételként a fogyasztói szerződés részévé váló tisztességtelen kikötés 209/A. § (2) bekezdése szerinti érvénytelenségének megállapítását. A [rég] Ptk. ugyanis azt is rögzíti, hogy ilyen esetekben a bíróság a tisztességtelen kikötés érvénytelenségét a kikötés alkalmazójával szerződő valamennyi félre kiterjedő hatállyal megállapítja. Ilyen rendelkezés azonban a Törvény nem tartalmaz. Ez alátámasztja továbbá, hogy – ahogy az Ad (I)- pontban jeleztük – a jogerő kérdése további vizsgálatot igényelt volna.

Ad (III)- A határozat megalapozottnak tartja az indítvány okfejtését annyiban, hogy a Törvény szabályaiban a Magyar Állam magánjogi és közjogi minősége keveredik, de ezt az Alkotmánybíróság AB – az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdésére hivatkozással – nem tartja jogsértőnek. Az Alkotmánybíróság AB a 8/2014. (III. 20.) AB határozatában az állam jogalkotói funkciójával összefüggésben vezette le az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdésének második mondatából az államnak a fogyasztóvédelmi intézményrendszer kiépítésére és az ezzel kapcsolatos jogszabályok megalkotására vonatkozó kötelezettségét a fogyasztó „mint gyengébb fél pozíciójának kiegyensúlyozása érdekében”. Ebben a döntésében azonban az M cikk (2) bekezdését már nem az állam jogalkotói funkciója, hanem alperesi pozíciója alátámasztására hívta fel, melyre nem adott magyarázatot. E körben a határozat tehát további alátámasztást igényelt volna. Ennek hiányában megalapozatlannak tűnik a Fogyvédtv. 39. §-ára való hivatkozás is. E rendelkezés ugyanis klasszikus közérdekű keresetindítási jogot szabályoz, amely minden lényeges ponton eltér a Törvény szabályától. A Fogyvédtv. keresetindítási jogot szabályoz, azaz a felperesi pozíció érinti, míg a Törvény szerint az állam alperesi pozícióba kerül.⁴³ A Fogyvédtv. közjogi rendelkezések megsértése esetére biztosítja a fellépés jogát, míg a Törvény magánjogi jogsértéssel kapcsolatban. Végül pedig a Fogyvédtv. biztosítja az érintett személy számára az önálló igényérvényesítés jogát, míg a Törvény szabálya ezt – legalábbis a tisztességtelenség megállapításával kapcsolatban – kizárja; azaz míg a Fogyvédtv. a korábbi jogvédelmet egészíti ki egy újabb fellépési lehetőséggel, addig a Törvény a fogyasztót fennálló jogától fosztja meg.

Ad (IV)- Az állam perbeli szerepével kapcsolatban a határozat okfejtése több ponton is önellentmondó. Az Alkotmánybíróság AB ugyanis egyidejűleg hivatkozik arra, hogy az állam a perben magánjogi jogalanyként vesz részt, és hasonlítja az állam szerepét az ügyészéhez. Valamelyik állítás azonban szükségszerűen téves: az ügyész ugyanis nem magánjogi jogalanyként vesz részt a perben, hanem önálló alkotmányos szervként közrendvédelmi tevékenysége körében.

Álláspontunk szerint ugyanakkor a határozat érvelése attól függetlenül téves, hogy az ügyészi analógia helytálló-e. Ennek oka, hogy a Magyar Állam a Törvény alapján folyó perekben magánjogi jogalanyként nem tud részt venni. Az állam polgári jogi jogalanyisága a *fiscus* jogalanyiságából fakad. „E felfogás szerint az államot mint egészt, vagyoni viszonyokban [...] az államkincstár képviseli. Ezáltal a közhatalmi állam elválik a civil viszonyokban – egyébként kivételesen – fellépő államtól.”⁴⁴ Az állam magánjogi jogalanyként akkor tud félként részt venni egy perben, ha a per tárgyát képező jogviszonyban az állam az egyik fél vagy az államot mint magánjogi jogalanyt közvetlenül érinti. A Törvény alapján indult perekben azonban az állam magánjogi

Formázott: Betűtípus: Dőlt

jogalanyként nem vehet részt, hiszen a perbeli jogviszonyokban az állam nem fél és az egyoldalú szerződés módosításra vonatkozó kikötések tisztességessége az állam magánjogi jogalanyiségéhez még közvetett módon sem kapcsolódik. Dogmatikai szempontból másról van szó a kollektív igényérvényesítés esetében. Igaz, hogy a *popularis actio* alapvetően a fogyasztóvédelem eszközének tekinthető.⁴⁵ [A] közérdekű kereset egy olyan igényérvényesítés, mely anyagi jogi felhatalmazáson alapul a jogszabályban meghatározott peralany számára.⁴⁶ Ezekben a perekben az ügyész, a társadalmi szervezet az anyagi jog rendelkezései szerint a fél pozíciójában jelenhet meg az anyagi jog rendelkezései szerint. A vizsgált esetben azonban ebben az értelemben nem beszélhetünk közérdekű keresetről, ezért az ügyész pozíciója és az állam pozíciója között nem vonható párhuzam. Nem kizárt, hogy megfelelő szabályozás mellett jelen esetben közérdekű keresetindítási joggal lehetett volna felruházni az ügyészt, és így érvényesíteni az állam konszolidációs céljait. Az ügyész perlési joga az állam helyett azért alakulhatott ki, mert a hatalommegosztás elvéből fakadóan nem lehet az egyik peres fél maga az állam. Ebben az esetben ugyanis a magyar állam közjogi jellegű fellépésének eredményeképpen benyújtott keresetét az állam egyik alkotmányos intézményének, a bíróságnak kellene elbírálnia. Nem véletlen, hogy a jogvita csak akkor lehet tisztességes, ha a közérdekű keresetet az állam egyik szerve, alkotmányos intézménye nyújtja be, hiszen ebben az esetben nincs hierarchia a bíróság és az ügyészség között, a magyar állam alkotmányos intézményeiként az Országgyűlés által kialakított törvényi rendelkezések alapján járnak el. A hatalommegosztás alkotmányos elvének fényében tehát értelmezhetetlen volna az, ha maga a magyar állam lenne a felperes az ilyen jellegű ügyekben maga a magyar állam lenne a felperes, és a magyar állam bíróságainak függetlenül és pártatlanul kellene ítélni. A társadalmi szervezetektől eltérően az ügyész keresetindítási joga már önmagában is sok szempontból problémás,⁴⁷ de az biztosan értelmezhetetlen, hogy maga a magyar állam legyen az indítványozásra jogosult. Az állam közjogi jogalanyiséga és magánjogi jogalanyiséga szükségszerűen elkülönül. Mivel jelen esetben a közérdekű keresetindításnak egy kifordított esetével állunk szemben a Magyar Állam itt ezért nem magánjogi jogalanyként van jelen.

Formázott: Betűtípus: Dőt

Ad (V). A jogerő feltörésével kapcsolatban az Alkotmánybíróság AB elismerte, hogy a Törvény szabályozása a jogerő áttörésével jár, ám megállapította, hogy ez nem vezet a jogbiztonság követelményének alaptörvény-ellenes korlátozásához. A jogalkotó megoldását az Alkotmánybíróság AB szerint egyrészt az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdése és II. cikke, másrészt pedig az (M) cikk támasztja alá. Az Alkotmánybíróság AB hivatkozva korábbi gyakorlatára megjegyezte, hogy a jogerő áttörése nem eleve alaptörvény-ellenes, ugyanakkor a már jogerősen lezárt jogviszonyok csak nagyon kivételes esetben, különösen fontos okból, alapvető jogok védelme érdekében, a szükségesség és arányosság követelményének megfelelően változtathatók meg. Az Alkotmánybíróság a határozatban megállapította, hogy jelen esetben ezek a feltételek fennálltak, ezért a jogerő feltörése ellenére nem állapítható meg a jogbiztonság sérelme. (Indokolás [64] és [66]).⁴⁸ A határozat indokolása abból indult ki, hogy a kialakult helyzet a fogyasztók emberi méltóságát sérti. Az Alaptörvény II. cikke pedig az emberi méltóságot sérthetetlennek tartja, annak védelmét az állam elsőrendű kötelezettségeként jelöli meg.

Formázott: Behúzás: Első sor: 1 cm

Álláspontunk szerint az Alkotmánybíróság AB érvelése e körben gazdasági és alkotmányjogi értelemben egyaránt téves. Természetesen nem vitatjuk, hogy a deviza alapú hitelezés a fogyasztók számára kedvezőtlen irányú árfolyamváltozás következtében rendkívül megnövelte a fogyasztók terheit, és az adott helyzetben indokolt volt a jogalkotói beavatkozás. Ahogy azonban arra például a Kúria Polgári Kollégiumának vezetője sajtótájékoztatóján rámutatott: „az árfolyamkockázat problémáját a Kúria döntése nem oldja meg, márpedig az adósok terheinek több mint 80 százaléka az árfolyamkockázatból ered, csak 16 százaléka az egyoldalú szerződés módosításból, 1–2 százaléka pedig az árfolyamrészből.”⁴⁹ A Törvény tehát nem a probléma lényegének a kezelésére tett kísérletet, így a fogyasztók helyzetének érdemi változását a Törvény nem eredményezi. Azaz a jogalkotó által választott eszköz, többek között a jogerő feltörése az elérni kívánt cél elérésére alkalmatlan, így szükségesnek semmiképp sem minősülhet, az előnyök és a hátrányok Alkotmánybíróság AB által vont mérlege tehát nem kerülhet egyensúlyba.

A határozat indokolása azonban abban az esetben is téves lenne, ha a jogalkotó által választott megoldás alkalmas eszköz lenne a kialakult probléma kezelésére. Ennek oka, hogy a határozat pontatlanul hivatkozik az emberi méltóság sérelmének tilalmára. Az Alkotmánybíróság *obiter dictum* utal arra, hogy az Alkotmánybíróság a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatában azt állapította meg, hogy az emberi méltóság mint az általános személyiségi jog anyajoga magában foglalja a személyiség szabad kibontakoztatásához, továbbá az önrendelkezés szabadságához való jogot, a cselekvési autonómiát is (ABH 1990, 42.). (ABH 1990, 42.) Az Alkotmánybíróság a 64/1993. (XII. 22.) AB határozatban pedig megállapította, hogy a tulajdonjog mint az egyéni cselekvési autonómia hagyományos anyagi alapja részül védelemben (ABH 1993, 373, 380.).

A testület álláspontja szerint a 2008–2009-es globális pénzügyi válság és a szociális válsághelyzet a helyzet kárvallottjainak cselekvési autonómiáját, az önrendelkezési szabadságát kiüresítette, „ez a helyzet pedig emberi méltóságukat is sérti.”²²

Az általános cselekvési autonómia anyagi alapjának és az emberi méltósághoz való jognak ezt a meglepő értelmezését a testületen belül is sokan vitatták. Czine Ágnes például nem tartotta elfogadhatónak azt, hogy az emberi méltósághoz való jogra is hivatkozik akkor a többségi vélemény akkor, amikor az egyenlőség elvének

sérelmét vizsgálja. Czine álláspontja szerint az egyenlőség sérelme jelen esetben nem vezetne az általános cselekvési autonómia kiüresítéséhez, így a tulajdonhoz való jog és az emberi méltósághoz való jog sérelméhez. Az ügyben született párhuzamos és különvélemények szinte mindegyike támadta ezt a többségi határozatban megfogalmazott gondolatot. Bár a szokatlan értelmezés precedensértékkel aligha fog ~~bírói rendelkezni~~, hiszen nem illeszkedik szervesen sem a magyarországi, sem a nemzetközi vagy az európai uniós jogfejlődés alapvonalaihoz, mégis érdekes adalékkul szolgál az Alkotmánybíróság alapjogi szemléletének megértéséhez.

A határozat további érve a korlátozás alkotmányossága mellett az Alaptörvény M) cikke. A határozat ezen okfejtése illeszkedik a Lenkovic Barnabás által előadott határozatok sorába, amelyben az ~~Alkotmánybíróság AB~~ az Alaptörvény M) cikkét nem egyértelműen államcélként értelmezi. Ez a gondolat megjelent már a 8/2014. (III. 20.) AB határozatban és az Első Devizahiteles Határozatban is.⁵⁰ Lenkovic Barnabás a 8/2014. (III. 20.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolásában azt hangsúlyozta, hogy a fogyasztóvédelem nem pusztán államcél, hanem alkotmányos kötelezettség: „az államnak nem csupán alkotmányos lehetősége, hanem alkotmányos kötelessége is, hogy biztosítsa a tisztességes gazdasági verseny feltételeit, hogy fellépjen az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védje a fogyasztók jogait.” ~~[8/2014. (III. 20.) AB határozat Indokolás [108]]~~.⁵⁴ Ez az állítás azonban helytállósága esetén sem teszi lehetővé alapjogok korlátozását. Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése szerint „[a]laptörvény jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”

Utalunk arra is, hogy a határozatból nem egyértelmű, hogy milyen jogi szempontokat mérlegelve állapította meg a határozat az korlátozás jogszerűségét; a határozat alapján az sem állapítható meg, hogy az ~~Alkotmánybíróság AB~~ ennek során a szükségességi – arányossági tesztet alkalmazta-e egyáltalán. A határozat e körben arra hivatkozik, hogy „[a] törvényhozó ezen alaptörvény-konform megoldásával lényegesen kisebb érdeksérelmet okozott (az egyébként vélelmezett tisztességtelen kikötést alkalmazó) pénzügyi intézményeknek, mint a perverztes adósoknak okozott volna azzal, ha a Tv. -i megoldásból történő kirekesztéssel az elszámolásból kimaradtak volna.” ~~(Indokolás [64])~~.⁵² Az arányosság mércéje azonban aligha jelenti azt, hogy két konkrétan felmerülő érdeksérelmet lehetne így összehasonlítani. Az arányosság elvont fogalmi-logikai, dogmatikai kategória, amelyből az következik, hogy egy legitim jogalkotói cél megvalósítása sem lehet alkotmányos akkor, ha az ahhoz szükséges alapjog-korlátozás aránytalan súlyú. ~~A jelen esetben az arányossági vizsgálat körében a A~~ mérlegelés tárgya ~~az arányossági vizsgálat körében a jelen esetben~~ tehát az lehetne – persze, ha feltesszük a legitim jogalkotói cél fennállását, az eszköz alkalmasságát, és azt, hogy ez a korlátozás szükséges a cél megvalósításához –, hogy a fogyasztóvédelem mint államcél megvalósításának előmozdítása adott esetben igazolhatja-e a jogállamiságból fakadó jogbiztonság elvének, és ehhez kapcsolódóan egyes alapjogoknak az adott ügyben felmerülő sérelmét.⁵³

Szükséges arra is rámutatni, hogy a határozat érvelése e körben magánjogilag is pontatlan. Az ~~Alkotmánybíróság AB~~ e körben hivatkozik arra, hogy az érvénytelenség jogkövetkezménye az eredeti állapot helyreállítása. Ezen állítás érdemi vizsgálata meghaladja a jelen tanulmány kereteit. Gárdos Péter több tanulmányában mutatott rá arra, hogy már folyósított kölcsön esetén az eredeti állapot helyreállítására nem kerülhet sor.⁵⁴ A határozat sommás megállapításának megalapozatlanságát világosan alátámasztja az is, hogy a Kúria joggyakorlat-elemző csoportot állított fel a kölcsönszerződés érvénytelensége jogkövetkezményének vizsgálatára; a joggyakorlat-elemző csoportban kisebbségi volt az az álláspont, amely szerint eredeti állapot helyreállítására sor kerülhet. A többség álláspont szerint a kölcsönszerződésből fakadó szolgáltatás *facere* jellegére tekintettel az eredeti állapot helyreállíthatósága fogalmilag kizárt.⁵⁵

Álláspontunk szerint nem meggyőző ezért a határozatnak a jogerő feltörésével kapcsolatos álláspontja.

Ad (VI) – Az indítványnak a Törvény eljárási szabályaira vonatkozó észrevételeire az ~~Alkotmánybíróság AB~~ csupán formális válasz ad, amikor azt rögzíti, hogy a Törvény semmilyen bizonyítási eszközt nem zár ki. Ez a megállapítás kétségtelenül igaz, hiszen a Törvény nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely kifejezetten rögzítené, hogy szakértői bizonyításra a perben nem kerülhet sor. Ugyanakkor a határozat e körben nem ad választ az indítvány aggályaira. Az indítvány rendkívül világosan mutatja be, hogy a Törvény eljárási szabályai kifejezett szabály hiányában is arra vezetnek, hogy nem marad mód szakértő perbevonására.

Megalapozatlannak tartjuk a határozat indokolását azzal kapcsolatban is, hogy a perben releváns szakkérdés felmerül-e. Az indítvány álláspontunk szerint helyesen mutat rá arra, hogy a ténylegesség és arányosság elve szakkérdés. A ténylegesség elvének tartalmát a Törvény indokolása – a Vélemény 6. *d)* pontjával és annak indok ~~ol~~ása 6. *d)* pontjával összhangban – a következőképpen határozza meg: „A ténylegesség elve azt az ok-listával kapcsolatos alapvető elvárást fejezi ki, miszerint az ok-listában meghatározott feltétel változásának tényleges hatást kell gyakorolnia a szerződésben meghatározott kamatra, díjra, költségre. Nem szerepeltethető ugyanis jogszerűen olyan tényező az ok-listában, amely szakmailag indokolatlan, mert a kamatra, díjra, költségre kihatással nincs, tehát azok mértékével semmilyen okszerű kapcsolatban nem áll.” A Törvény alapján tehát a ténylegesség elve akkor érvényesül, ha az egyoldalú módosításra alapot adó ok ténylegesen kihát a szerződési feltételre, azaz a megjelölt körülmény változása esetén üzletileg indokolt az adott díjtétel változtatása. E követelmény a szerződési feltételben meghatározott ok objektív sajátosságainak függvényében

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Betűtípus: Dólt

Formázott: Betűtípus: Dólt

teljesül. Ennek megállapításához tehát azt kell vizsgálni, hogy az adott körülmény okszerű kapcsolatban áll-e a költsön díját alkotó elemekkel. Hasonló a helyzet az arányosság elvével kapcsolatban is, amely elvnek lényege a Törvény indokolása alapján a következő: „Az egyoldalú szerződésmódosítás jogát nem lehet egyoldalú haszonszerzésre fordítani. Az emelés mértéke nem lehet magasabb, mint a körülmény-változásnak a kamatra, díjra, költségre gyakorolt hatása”. A perekben több felperes tett kísérletet igazságügyi szakértői vélemény beszerzésére, illetve csatolt magánzakértői véleményt a ténylegesség és arányosság elvének a bizonyítására. Sajnálatos módon e körben az [Alkotmánybíróság AB](#) csupán az Első Devizahiteles Határozat indokolására utal vissza, amelyben azt rögzítette, hogy „[n]oha az indítványozó bíró nem adta indokát annak, hogy a Tv. 4. § (1) -bekezdés *c)*, *d)* és *e)* pontjainak megítélése miatt képezhetne szakkérdést, az objektivitás, a ténylegesség és arányosság, illetve az átláthatóság elvének az általános szerződési feltételekben való érvényesülése az Alkotmánybíróság szerint nem igényel különleges szakértelmet.” ([Első Devizahiteles Határozat Indokolás \[168\]](#)).⁵⁶ A jelen eljárásban ugyanis az indítványozó világos indokát adta annak, hogy miért tartja szakkérdésnek a ténylegesség és arányosság elvének vizsgálatát, így szükséges lett volna, hogy ezen okfejtésre az [Alkotmánybíróság AB](#) reflektáljon. Annak rögzítése, hogy „a ténylegesség és arányosság, illetve az átláthatóság elvének az általános szerződési feltételekben való érvényesülése az Alkotmánybíróság szerint nem igényel különleges szakértelmet”, egyrészt nem minősül érvek, másrészt nem is fér össze az [Alkotmánybíróság AB](#) hatáskörével. Annak eldöntése, hogy egy adott kérdés szakkérdésnek minősül-e, a Pp. rendelkezései alapján kizárólag az eljáró bíróság joga. Az [Alkotmánybíróság AB](#)-t nem illeti meg az a jog, hogy felülbírálja az eljáró bíró álláspontját azzal kapcsolatban, hogy szakértelmet igénylő kérdés felmerült-e. Az alkotmányjogi panasz eljárásokban a befogadásról szóló visszautasító döntésekben számos alkalommal hangsúlyozta az Alkotmánybíróság a bíróságok és az Alkotmánybíróság feladat- és hatásköre elhatárolásának a fontosságát. Azért is zárkózott el attól, hogy „negyedfokú”, „szuper” bíróságként definiálja magát, mert álláspontja szerint „sem a jogállamiság elvont elve, sem a tisztességes eljárás alapjoga, sem a diszkrimináció tilalma nem teremthet alapot arra, hogy az Alkotmánybíróság a bírósági szervezet feletti »szuperbíróság« szerepébe lépjen, és hagyományos jogorvoslati fórumként járjon el, annak ellenére sem, hogy az alkotmányjogi panasz eljárás jogorvoslatként definiálható” {3325/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [14]–[15]}.⁵⁷ Ez a következetes álláspont jelen esetben nem teszi lehetővé azt, hogy az Alkotmánybíróság bizonyítási kérdések megítélésében foglaljon állást.

Álláspontunk szerint téves e körben az Alkotmánybíróság azon megállapítása is, amely szerint „[a] Tv. 4. § (1) bekezdésében foglalt feltételek teljesülésének lényegi eleme éppen az, hogy az átlagfogyasztó megérthette-e a kikötéseket és tisztában volt-e a szerződési kikötésekben rejlő kockázatokkal.”⁵⁸ Az [Alkotmánybíróság AB](#) érvelése e körben azért téves, mert figyelmen kívül hagyja, hogy a Törvény 4. § (1) bekezdésében meghatározott feltételeknek csak egy része kapcsolatos az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötések megfogalmazásával. Kétségtelen, hogy például az egyértelmű és érthető megfogalmazás elve és a tételes meghatározás elve azt szolgálja, hogy a fogyasztó a szerződés megkötésekor tisztában lehessen az egyoldalú szerződésmódosítás tartalmával, működésével. Azonban például az objektivitás elve, valamint ~~és~~ a ténylegesség és arányosság elve nem a kikötés megfogalmazásával kapcsolatos követelményt támaszt. Egy kikötés akkor is eleget tehet az objektivitás, a ténylegesség és az arányosság elvének, ha a fogyasztó az adott rendelkezés pontos tartalmával nincs tisztában; természetesen a kikötés ilyen esetben is minősülhet tisztességtelennek, ha a kikötés az egyértelműség és érthető megfogalmazás követelményét sérti. Ennek alátámasztására csupán egyetlen példa: az a kérdés, hogy az országkockázati felár változása ténylegesen kihat-e a kamatra, a költségre vagy a díjra, szakkérdés, amelynek megválaszolása független attól, hogy az átlagfogyasztó e rendelkezés tartalmát megérthette-e. Az eljárási szabályoknak épp az a feladatuk, hogy megteremtsék annak lehetőségét, hogy a bíróban a döntéshez szükséges meggyőződés a szükséges-bizonyítás lefolytatását követően kialakulhasson.

Végül pedig nehéz akár a logika, akár az alkotmányjog szabályai szerint értékelni az [Alkotmánybíróság AB](#) azon megállapítását, amely szerint a szakértő igénybevétele azért sem kizárt, mivel a bíró a rendkívül rövid törvényi határidőket félreteheti, hiszen a határidő megsértéséhez a Törvény semmilyen szankciót nem fűz. Ez az érv elismerni látszik, hogy a Törvényben rögzített határidők mellett szakértői bizonyítás nem folytatható le, de ezt az [Alkotmánybíróság](#) alkotmányjogi szempontból azért nem tartja az [Alkotmánybíróság AB](#) aggályosnak, mert a határidő-túllépést a Törvény nem szankcionálja, azaz az eljárási határidők az [Alkotmánybíróság értelmezésében](#) azáltal válnak az [Alkotmánybíróság AB értelmezésében](#) alkotmányosnak, mert a Törvény a határidő megsértéséhez jogkövetkezményt nem fűz. Ez az állítás alapját és az érvelését tekintve is téves. A Pp. a határidő megsértését jellemzően nem szankcionálja, de a bírósági igazgatási szabályok közvetetten tartalmaznak szankciókat: a határidő túllépésének igazgatási következményei vannak. Az [Alkotmánybíróság AB](#) érvelése azonban akkor is téves lenne, ha a szabályozás jogkövetkezményt valóban nem tartalmazna. Ebből ugyanis az következne, hogy egy szabályozás nem a normaszövegre tekintettel minősülhet alaptörvény-ellenesnek, hanem azt kellene vizsgálni, hogy a normaszöveg a szankciók esetleges hiányára tekintettel milyen jelentéstartalommal rendelkezhet. Ez azonban az [Alkotmánybíróság AB](#) eddigi következetes gyakorlatának gyökeresen ellentmond: az [Alkotmánybíróság AB](#) a normákat a normaszöveg alapján vizsgálja, attól csupán az élő jog elve alapján tér el.

Formázott: Betűtípus: Dóit

Formázott: Betűtípus: Dóit

Formázott: Betűtípus: Dóit

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Az [Alkotmánybíróság-AB](#) okfejtése tehát az eljárásra vonatkozóan részben nem ad választ az indítványra, részben szakmailag téves, részben pedig hibás okfejtésen alapul.

Ad (P1)- Czine Ágnes párhuzamos indokolásában az általános egyenlőségi szabályt materiális igazságosságként érti, és a materiális igazságosságot tulajdonképpen szembeállítja a formális jogállamiság koncepciójával.⁵⁸ Gondolatmenete logikus, de alapjaiban vitatkozik az egyenlőség és a jogbiztonság fogalmával kapcsolatban kialakított korábbi alkotmánybíróági gyakorlattal.⁵⁹ Az egyelőre aligha látható be, hogy ilyen értelmezés mellett más esetekben hogyan őrizhető meg a jog uralma a döntéshozó emberek saját igazságérzetén alapuló eseti belátásaival szemben.

Ad (P2). Sulyok különvéleménye formálisan helyesen mutat rá, hogy a jogerő Pp. 229. § (1) bekezdése szerinti feltételei a jelen esetben nem állnak fenn. A különvélemény annyiban helytálló, hogy a felek azonossága nem ~~áll fenn~~ teljesül, hiszen az alapeljárásban a pénzügyi intézmény és az adós állt perben, míg a Törvény alapján a perben a fogyasztó helyett a Magyar Állam áll. A különvélemény azonban kevéssé meggyőző a tényazonosság és a jogazonosság hiánya tekintetében. Álláspontunk szerint a tényazonosság a 2/2010. (VI. 28.) PK véleményből szükségszerűen következik, hiszen a PK vélemény alapján a bíróságnak hivatalból is észlelnie kellett a perbe vitt szerződési feltételek tisztességtelenségét, így a tényazonosság akkor is fennáll, ha a perben egyik fél sem hivatkozott az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés tisztességtelenségére. Az a kérdés, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás tisztességtelenségen túl a per mely további kérdésekkel kapcsolatban folyt, a tényazonosság megállapíthatósága szempontjából nem ~~bír-releváns~~ ~~ancsiával~~. Ugyanezen okból tartjuk tévesnek a jogazonosság hiányával kapcsolatos okfejtést is, hiszen az a kérdés, hogy a perben a tisztességtelenség megállapításán túl marasztalásra irányuló kereseti kérelmet is előterjesztett-e valamelyik fél, nem lehet meghatározó jelentőségű.

Tekintettel azonban arra, hogy a Pp. 229. § (1) bekezdése három konjunktív feltétel fennállását követeli meg ahhoz, hogy ítélt dologról beszélhessünk, pusztán a felek azonosságának a hiánya miatt is vizsgálni szükséges, hogy beszélhetünk-e ítélt dologról. Ennek kapcsán álláspontunk szerint hibás lenne túlzottan formális megközelítést követni. A Pp. ítélt dologra vonatkozó szabálya ugyanis a felek azonosságát kizárólag azért írja elő, mert a klasszikus magánjogi-perjogi logika mentén nem képzelhető el, hogy ugyanazon tényállás alapján ugyanarra irányuló igényt ne ugyanazok a felek érvényesítsenek. A jelen esetben azonban a Törvény szabálya a klasszikus dogmatikai kereteket átlépte, ezért az ítélt dolog fennállásának vizsgálatát a szabályozás funkciója felől közelítve szükséges elvégezni. A szabályozás célja annak megakadályozása, hogy az elbírált jog többé ne legyen vitássá tehető. A jelen esetben azonban épp erre kerül sor: hiába vizsgálta már meg bíróság jogerősen egy adott szerződési kikötés tisztességtelenségét, a jogalkotó a vizsgálat lehetőségét újra megnyitja. Ez súlyosan sérti a jogbiztonság követelményét.

Ad (K1)- Kiss László [a különvéleményében](#) egyetért azzal ~~a különvéleményében~~, hogy a jogállamiság és a hatalommegosztás vizsgálatát az új érvek alapján tovább kellett folytatnia az Alkotmánybíróságnak. Rámutat azonban arra, hogy általában rosszak a példák, amelyeket az egyes megoldások igazolására az [Alkotmánybíróság-AB](#) felhív. Mivel nem lehetséges párhuzamot vonni a vizsgált megoldások és a példákban említettek között, ezért azok a szabályozás alkotmányosságának igazolásához nem járulhatnak hozzá. Kiss figyelmeztet arra, hogy az „alkotmányos intézmények együttműködése” jegyében éppen a fékek és ellensúlyok rendszere került veszélybe.

Kiss László a hatalommegosztás érvényesülésének relációjában még egy – más kontextusban már elemzett – érve hívja fel a figyelmet. Ha az Alkotmánybíróság a közérdekűséget elfogadja az alapjog korlátozásának indokaként, illetve alapjog-korlátozást tesz lehetővé egy államcél ~~–~~ mint az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdésének ~~–~~ megvalósítása érdekében, a törvényhozó hatalom feletti alkotmányos kontroll tulajdonképpen megszűnik, így a hatalommegosztás elve nem érvényesül.

Ad (K2)- A különvélemény megerősíti az Első Devizahiteles Határozathoz fűzött fontos kritikát is, amelyet jelen elemzésekben mi is fontosnak tartunk hangsúlyozni. „Ha a bírói eljárás formális, a tényleges döntési jogkör a bíróságon kívüli szervezet (hatalmi ág) kezébe kerül át, [az] nemcsak a bírói függetlenséget biztosító alaptörvényi rendelkezést [26. cikk (1) bekezdés] sérti, hanem az Alaptörvény C) cikkében foglalt hatalom-megosztás elvével is ellentétes.”

6. Az eset jelentősége

~~6.1-~~ A magyar jogi szakirodalomban legutóbb Téglási András írása adott áttekintést arról, hogy a válsághelyzet mint jogi indok hogyan jelenik meg egyes európai uniós tagállamok, az EU Bírósága és az Emberi Jogok Európai Bírósága bírósági gyakorlatában a szociális jogok terén.⁶⁰ Chronowski Nóra és Vincze Attila tanulmánya⁶¹ pedig azt mutatta be, hogy a magyar alkotmánybíráskodásban 1990 óta mikor és hogyan jelent meg a „válsághelyzet” mint hivatkozási pont. Jelen tanulmány az Alkotmánybíróság második devizahiteles határozatának elemzésével kíván hozzájárulni e diskurzushoz. Az elemzés legfontosabb megfigyelése, hogy az Alkotmánybíróság gyakorlata következetlen. Még nem látszik ennek a hosszú távú hatása. Egyes mércék változóban, újszerű mércék jelennek meg, ám koherens és igazolható új értelmezési rend nem rajzolódik ki. A

határozat több elvi jelentőségű kérdésben egészítette ki a 34/2014. (XI. 14.) AB határozatot a hatalommegosztás, a jogbiztonság és legfontosabb alapjaink értelmezése körében.

Úgy tűnik, hogy a „válsághelyzet”, tehát tömegek nehéz helyzetbe kerülése esetén az állami beavatkozás jogállami, alkotmányos mércéi megváltoztak, egyes alkotmányos elvek és jogok alkotmányos pozíciói átértelmeződtek. Újfajta alkotmányjogi „válsághelyzet” alakult ki, amelyet a dogmatikai bizonytalanság is jellemez.

2008 előtt az Alkotmánybíróság elvétve hivatkozott csupán határozataiban csupán elvétve hivatkozott a gazdasági körülmények kedvezőtlen változásaira. A 26/1992. (IV. 30.) AB határozatban az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a szakszervezeti vagyon védelméről, a munkavállalók szervezkedési és szervezeteik működési esélyegyenlőségéről szóló 1991. évi XXVIII. törvény 7. § (2) bekezdés b) pontjában és 9. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezések alkotmányellenesek, ezért azokat megsemmisítette. A határozat rendkívül világosan utalt az Alkotmánybíróság AB döntés kivételességére: „A rendszerváltás egyszeri, sajátos körülményeként lezajlott ebben a társadalmi folyamatban ugyanis a felhalmozott szakszervezeti vagyon – a jogilag rendezetlenül lebonyolódó megszűnésekkel, átalakulásokkal – tulajdonképpen »-válsághelyzetbe« került. Ebben a válsághelyzetben a törvényhozónak a vagyoni viszonyok végérvényes rendezéséig gondoskodnia kell az érdekképviselői mozgalom alkotmányos szabadságát garantáló szakszervezeti vagyon megóvásáról, használatáról, hasznosításáról és rendelkezésre állásáról. A kivételes és egyszeri beavatkozás lehetőségének alkotmányossága a munkavállalói érdekképviselők rendkívüli fontosságához és a szakszervezeti átalakulás befejezett tényéhez kötődik, ebből nem következik annak alkotmányos lehetősége, hogy az egyéb társadalmi szervezetek átalakulása és ezzel kapcsolatban a vagyoni viszonyok rendezése utólagos törvényhozások sorozata útján és annak alapján menjen végbe.” Az Alkotmánybíróság az államcsőd elkerülése érdekében hozott Bokros-csomag egyes rendelkezéseinek alkotmányosságát vizsgáló 43/1995. (VI. 30.) AB határozatban is változtatott néhány ponton változtatott a korábban kialakított mérlegelési szempontjain, ám meggyőzőbb jogi érveléssel támasztotta alá azt, hogy az adott helyzetben ez miért szükséges.

A 2008-as gazdasági válságot követően az Alkotmánybíróság AB gyakorlata rendkívül jelentős változáson ment át. A korhatár előtti öregségi nyugdíjak megszüntetéséről, a korhatár előtti ellátásról és a szolgálati járandóságról szóló 2011. évi CLXVII. törvény 14. § (1) és (2) bekezdései alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről, további rendelkezései alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló indítvány elutasításáról, valamint alkotmányjogi panaszok elutasításáról és visszautasításáról szóló 23/2013. (IX. 25.) AB határozatban az Alkotmánybíróság elvi éllal mutatott rá arra, hogy „[a] gazdasági viszonyok, a pénzügyi és gazdasági válság által elmélyített államháztartási szükséghelyzetben elkerülhetetlen volt az államadósság csökkentése, mint elsődleges rövidtávú államcél megjelölése. Ennek számos – rendes körülmények között – méltányos és jogos igényt és törekvést alá kellett rendelni.” [23/2013. (IX. 25.) AB határozat. Indokolás [47]].

A válságra való hivatkozás megjelenik a 34/2014. (XI. 14.) és a 2/2015. (II. 2.) AB határozatokban is. Az előbbi indokolása azt rögzíti, hogy „[k]öztudomású, hogy a 2008–2009-es globális pénzügyi válságot követően az ilyen szerződések több százszázalékos nagyságrendben tartósan és súlyosan elnehezültek. Háztartások tömege került nehéz élethelyzetbe, családok tízezreit fenyegette a kilakoltatás stb. A probléma negatív következményeit a társadalom, a nemzetgazdaság egésze viseli, ezek kezelése, orvoslása bírói úton (az individuális jogvédelem keretében) nem volt lehetséges.” [34/2014. (XI. 14.) AB határozat. Indokolás [44]]. A jelen írás tárgyát képező határozat pedig az emberi méltóság mint az általános személyiségi jog anyajoga kapcsán utal a „2008–2009-es globális pénzügyi válság és a tömegesen kötött deviza alapú kölcsönszerződések következtében kialakult szociális válsághelyzetre” [2/2015. (II. 2.) AB határozat. Indokolás [64]].⁶⁴

Az Alkotmánybíróság AB határozatokban határozataiban, így az elemzés tárgyát képező határozatban is csupán annak lakonikus indokolása jelenik meg, hogy a gazdasági válság komoly következményekkel járt Magyarországon, majd az Alkotmánybíróság hivatkozva korábbi határozataira azoktól eltérő, sokszor kellő magyarázat nélküli alkotmányjogi megoldásokat alakított ki. Önmagában ennek alapján nem állapítható meg, hogy az Alkotmánybíróság határozatában foglaltak csupán a gazdasági válság során mértékadóak, vagy az Alkotmánybíróság AB a korábbi álláspontját a gazdasági válságtól függetlenül is felül kívánta írni. Mindenesetre az Alkotmánybíróság elnöke, Lenkócs Barnabás a Magyarország Alaptörvénye Átmeneti Rendelkezései egyes cikkeinek alaptörvény-ellenességéről és megsemmisítéséről szóló 45/2012. (XII. 29.) AB határozathoz fűzött különvéleményében hosszán értekezik az országot sújtó súlyos, kiterjedt és mély politikai, gazdasági, pénzügyi, szociális, morális válságról, és arról, hogy mindez hogyan érinti az alapjogokat. Szaditsot idézve Lenkócs indokoltan tartja az ország kormányozhatósága érdekében a válságjogi megoldásokat [45/2012. (XII. 29.) AB határozat Indokolás, különvélemény 4. és 7. pont]. Az Alkotmánybíróság elmúlt néhány éves gyakorlata azonban azt a veszélyt hordozza, hogy az Alkotmánybíróság AB a kivételes mércék alkalmazásával, elfogadásával hozzájárul az alkotmányos rend relativizálásához, kiszámíthatatlanságához.

Formázott: Betűtípus: Dólt

Formázott: Betűtípus: Dólt

Formázott: Betűtípus: Dólt

Formázott: magyar (Magyarország)

Formázott: Kiemelt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Kiemelt

Formázott: Betűtípus: 10 pt

Formázott: Kiemelt

Gárdos-Orosz Fruzsina

tudományos munkatárs, ~~egyetemi docens,~~
MTA TK JTI-NKE ~~KT,~~
Orosz.Fruzsina@tk.mta.hu

Gárdos Péter
ügyvéd,
Gárdos Füredi Mosonyi Tomori Ügyvédi Iroda,
Gardos.Peter@gfmt.hu

Megjegyzés [S3]: Tördeléskor a vesszők helyére szőköz a sor közepére pont szőköz kerüljön.

¹ A jelen tanulmány szerzői korábbi tanulmányukban elemezték az Alkotmánybíróság 34/2014. (XI. 14.) AB határozatát. A két határozat előzményei lényegét tekintve azonosak, így itt csupán rendkívül röviden foglaljuk össze az előzményeket. A részletekhez ld. GÁRDOS-OROSZ Fruzsina – GÁRDOS Péter: „Az Alkotmánybíróság első határozata a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseiben alkalmazott egyoldalú szerződésmódosítási jogra vonatkozó törvényi szabályozásról” *Jogesetek Magyarázata (JeMa)* 2015/2. 3–4.

² Fővárosi Ítéletábra 9.Pf.21.279/2014., 9.Pf.21.395/2014., 9.Pf.21.415/2014. és 9.Pf.21.464/2014.

³ ~~Indítvány 6. o.~~

⁴ ~~Indítvány 5. o.~~

⁵ ~~Indítvány 10. o.~~

⁶ ~~Indítvány 11. o.~~

⁷ ~~Indítvány 12. o.~~

⁸ ~~Indítvány 13. o.~~

⁹ ~~Indítvány 16. o.~~

¹⁰ ~~Indítvány 17–18. o.~~

¹¹ ~~Indokolás [19]–[21].~~

¹² ~~Indokolás [30].~~

¹³ ~~Indokolás [31].~~

¹⁴ ~~Indokolás [38].~~

¹⁵ ~~Indokolás [46].~~

¹⁶ ~~Indokolás [47].~~

¹⁷ ~~Indokolás [57].~~

¹⁸ ~~Indokolás [64].~~

¹⁹ ~~Indokolás [65].~~

²⁰ ~~Indokolás [73].~~

²¹ ~~Indokolás [73].~~

²² ~~Indokolás [89].~~

²³ ~~Indokolás [94].~~

²⁴ ~~Indokolás [98].~~

²⁵ ~~Indokolás [104].~~

²⁶ ~~28/1995. (V. 19.) AB határozat.~~

²⁷ ~~42/2005. (XI. 14.) AB határozat.~~

²⁸ ~~61/2011. (VII. 13.) AB határozat.~~

²⁹ ~~Indokolás [135].~~

³⁰ ~~Indokolás [143].~~

³¹ ~~Indokolás [145]–[146].~~

³² ~~Indokolás [150].~~

³³ ~~Indokolás [149].~~

³⁴ ~~Indokolás [109]–[110].~~

³⁵ ~~Indokolás [111]–[113].~~

³⁶ ~~Indokolás [114]–[122].~~

³⁷ ~~Indokolás [123].~~

³⁸ ~~Indokolás [159].~~

³⁹ ~~Indokolás [161].~~

⁴⁰ ~~Indokolás [164]–[166].~~

⁴¹ ~~Indokolás [167].~~

⁴² ~~Első Devizahiteles Határozat Indokolás [127].~~

⁴³ A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól

